

A *Phtheochroa amandana* életmódja.

Dr. Hinneberg Károly.)*

A Tortricinák családjához tartozó *Phtheochroa amandana* H.-S. életmódjára nézve sokáig nem volt semmi adatunk, míg 1891-ben Sheldon W. G. annak kimerítő leírását nem közölte.¹⁾ Minthogy ezen közleményét talán kevés magyar lepkész ismeri, és kivált mivel újabban a „Rovartani Lapok“-ban (V. 186. 1.) a *Pygolphaga lugubrana* Tr. nevű és rendszerileg a *Phtheochroa amandana*-hoz közelálló kislepkének fölöttébb érdekes biológiája tévedés folytán ez utóbbié gyanánt megjelent, helyén valónak látom, hogy a *Phtheochroa amandana* életmódját Sheldon-nak említett közleménye és saját sok évi tapasztalataim alapján ezennel nyújtsam. Gyűjtői pályám kezdete, vagyis a 80-as évek óta ugyanis Potsdamban évről-évre fogtam a lepkét és mintegy 8 év óta, midőn hernyóját sikerült megtalálnom, nagy számban tenyésztettem is. Sheldon adatait egészben véve helyesnek találtam; csupán a hernyó leírására nézve nem egyeznek meg megfigyeléseink s ennél fogva alább a hernyónak újabb nézetem szerint helyesebb leírását fogom adni.

A *Ph. amandana* megtermékenyített nőténye a petéket körülbelül június hó első felében a *Rhamnus cathartica*-nak akkor még zsöngé s apró bogyóira bizonyára egyenkint rakja le. 10—14 nap múlva megjelenik a hernyó, mely a bogyóba befurakodik s annak tartalmát, kivált az ez időben még puha magvát megemészti. A kirágott bogyó csakhamar, mindenestre az egészségesnél előbb kékespirossá, majd kékesfeketétvé, s illetve feketétvé színeződik. Minthogy egy bogyónak tartalma a hernyónak nem nyújt elegendő táplálékot, még egy másodikat, sőt harmadikat is kirág és a lakott bogyót finom szálakkal szomszédos két, vagy 3—4 bogyóhoz, vagy

*) A jelles lepkész, ki csupán Microlepidopterákkal foglalkozik, jelen közleményt külön a R. L. részére írta.

1) Monthly Magazine II. Ser. Vol. II. (XXVII.) Nov. 1891. p. 301.

azok hiányában közvetlen közelségben levő levél, kocsány vagy ágacskához erősíti, hogy a lakott bogyónak időelőtti lehullását megakadályozza.

A kifejlett hernyó mintegy 10—11 mm. hosszú, kevésbé vastag, két vége felé megvékonyodva, mozdulataiban nem igen élénk. Az aránylag nem igen nagy fej igen fénylő, világos barnás-sárga, szélein a varratokon s a szájtüzlésnél sötétebb; a közép vonalban világos torpaizs, valamint a farpaizs fénylő sötét szürkés barna, vagy feketés barna színű; az előbbi legsötétebb a hátulsó végén, két oldalt közvetlenül a világos közép vonal mellett; az utóbbi (a farpaizs) két oldalt nem élesen körvonalzott világos folttal. Testének többi része sötét kékes-zöld színű, részben világos biboros fénynyel vagy csillámmal, a mely legélénkebb a hátán, az egyes szelvények közepén, kivált a trapezoidszerűen elhelyezett háti szemölcsök környékén. Ez utóbbiak szabad szemmel alig megkülönböztethető néhány világos szőröcskét viselnek. Maguk a szemölcsök kevésbé világosabb, fehéres finom pontoknak látszanak. Ellenben a tulajdonképeni bevágások és különösen a hernyónak egész hasi oldala világosabb vagy sötétebb kékeszöld, minden pirosas vegyülék vagy fény nélkül.

Ez a sajátos színezés azáltal keletkezik, hogy a hernyónak belei, melyek a vékony bőrtakarón átetszenek, kékes zöld színűek, holott a hasi oldalon s a tulajdonképeni bevágásokban csaknem egészen átlátszó és színtelen bőrtakaro a másik oldalon, és különösen a háti szemölcsök tajan világos biborszínű s azonkívül itt kevésbé átlátszó is. A hasi lábak ugyanoly színűek mint a hernyó hasoldala, míg torlábai sárgás barnák, sötét pettyekkel.

A midőn a hernyó teljesen kifejlődött, a mi itt a környéken körülbelül augusztus hó elején, Angolországban, London közelében pedig Sheldon szerint csak augusztus hó végén következik be, a hernyó tápnövénye kergének hasadékait vagy hasonló alkalmas helyeket keres fel s ott, mindegyik külön hosszas szilárd fonadékot készít, a melyben át nem alakulva, mint hernyó, kitelel és csak a lepke kikelését 3—4 héttel megelőzőleg válik bábbá.

Sokévi tapasztalataim szerint a mi vidékünkön a lepkének első példányai május hó vége felé, legkésőbb június hó első felében szoktak megjelenni, ahhoz képest, hogy a melegebb időjárás előbb vagy utóbb következik be, még pedig az összes lepkék néhány (4—5, legfeljebb 8—10) nap lefolyása alatt kelnek ki. An-

golországban június hó közepétől július hó 8-ig szokott a lepke előfordulni.

A lepke nappal igen lomha és kivált az első napokban csöndesen ül tápnövényének törzsén vagy alsó vastagabb, de vékonyabb ágain is. Gyakran találtam az imént elhagyott és a fakéregnek valamely hasadékából félig kiálló bábhüvelye közelében. Ha felzavarjuk, csakhamar, a nélkül hogy sokat röpkülne, ismét leül fatörzsre vagy alacsonyabb ágra. Csak ha néhány nappal idősebb, látszik kissé gyorsabban röpködni, de nappal akkor is igen keveset. Gyakrabban találtam a felső ágakon, valamint egy-egy levélnek alsó oldalán, olykor felületén is ülve. Sheldon szerint önkényt csak esti 1/2-9 és 9 óra közt röpkül, de nem később, és kivált meglehetősen szélcsöndes estéken.

Potsdamnál való előfordulását illetőleg megjegyzem, hogy az első 8-9 évben a lepkét itt csak egyetlenegy szűk határu helyen találtam, még pedig két egymáshoz 5—6 méternyi távolságban álló *Rhamnus cathartica* fánál. Csak miután Sheldon-nak említett közleményéből a hernyó életmódjával megismerkedtem, sikerült az állatot még két, igen távol egymástól levő helyen feltalálnom. Úgy vélem, hogy a lepkének széles elterjedési köre van, de hogy éppen említett sajátos viselkedése miatt eddig csak kevés helyen figyelték meg.

Végül csak azt jegyzem még meg, hogy tapasztalásom szerint a hernyónak tenyésztése csupán akkor vezet kívánatos eredményhez, hogy ha azt csak akkor gyűjtjük, a mikor már teljesen vagy csaknem teljesen kifejlődött, és hogyha az illető üvegbe vagy házikóba néhány nagyobb darab fakérget vagy igen likacsos parafát teszünk, illetve a házikó tetejéhez erősítünk, a melyben azután a hernyók magukat befonják. Ha ezt elmulasztjuk, akkor a hernyó folyton izgatottan megfelelő bábozási helyet keres, míg teljesen kimerülve elpusztul.